

Economie kun je niet betrouwbaar voorspellen

door: Joost van Zoelen

Economische ontwikkelingen laten zich niet betrouwbaar voorspellen. Een ieder die daar het dagelijks brood mee verdient, heeft gelijk met die broodwinning en vrijwel nooit gelijk over de economische toekomst. En als voorspellingen een keer uitkomen, is dat puur mazzel. Economische ontwikkelingen laten zich niet voorspellen omdat de aard en inhoud van de diepere emotionele sturing van het menselijk gedrag zich niet betrouwbaar laat inschatten. En die diepere emotionele sturing breekt altijd, als directe of indirecte reactie, door in de rationalisatie van het gedrag. Het effect van die sturing is in het economische veld extra machtig omdat ten minste drie kernbehoeften van de mens, volgens heel veel mensen vooral met economische factoren bevredigd worden: Respect, Zekerheid en Veiligheid. De kernthema's van die, als bewust genomen ervaren, onbewust gestuurde beslissingen vormen vervolgens de impactthema's van de menselijke beïnvloeders, media en rolmodellen. Het menselijk gedrag, zeker in de economische context, is een spel van actie en reactie. De actoren en het steeds unieke samenspel van die actoren in de actie, bepalen de reactie, kwalitatief en kwantitatief. Het betrouwbaar voorspellen van de invloed van de actie is al vrijwel onmogelijk, laat staan de uitwerking ervan in het diepere emotionele sturingsstelsel van de mens. Betrouwbare voorspellingen van de menselijke beleving van alle contextfactoren, de vertaling daarvan in de drijfveren voor het gedrag en vervolgens het gedrag zelf, is een opgave die ons vermogen te boven gaat. Niet omdat wij niet voldoende ons best doen, wel omdat het niet kan.

Maatschappij gaat voor economie

De economische wereld vormt een belangrijk onderdeel van de maatschappelijke wereld. Het is goed om in dit verband aandacht te vestigen op het woord onderdeel. Het is een deel van het geheel dat minder belangrijk is dan het geheel! Het is dus belangrijk en zeker niet het belangrijkste. Dat is een les die te veel mensen die werkzaam zijn in kernsystemen van de economie, denk aan banken en verzekeraars, niet geleerd blijken te hebben of vergeten zijn. Niet het belangrijkste dus! Dat komt omdat voor ieder mens Volwaardigheid en Geluk in het leven veel belangrijker zijn dan Voorspoed. Bij alle drie de begrippen gaat het om het complex van unieke waarden waardoor ieder mens gedreven wordt op het pad van persoonlijke groei en het verwerven van respect, liefde en waardering. Bij volwaardigheid, het begrip zegt het al, gaat het om het ten volle leven, in manifestatie brengen, van het unieke complex van eigen waarden. De unieke kern, je wezen tot uitdrukking brengen in het leven en daar vanuit tot optimale ontplooiing komen. Een volwaardig leven geeft de grootste levensbevrediging, op grond waarvan de weinige mensen die dat aan het eind van hun leven kunnen zeggen, de uitspraak gebruiken: 'ik had een volmaakt leven'. Volmaakt wordt in dit verband opgevat als: 'ik heb mijn levenswaarden volledig, of voldoende volledig, waargemaakt. In dit kader doet tegenwoordig het begrip zingeving weer opgeld, het benaderen van de levensuitdagingen vanuit hogere, sturende levenswaarden. Zingeving betekent hier 'van betekenis zijn voor een groter geheel'. Bij Geluk gaat het om het delen van waarden. De basis van elke relatie van het individu met een ander individu of een groep is gebaseerd op het delen van waarden. Vaak wordt de uitspraak 'het delen van belangen' in dit verband gebruikt. Dat is juist en....achter elk belang schuilt een waarde als drijvende factor.

Bij Voorspoed gaat het om het verwezenlijken van waarden, dingen die als belangrijk beleefd worden ook in de loop van het leven waarmaken, tot uitvoering brengen.

Volwaardigheid wordt vooral gestuurd door de behoeften aan Groei en Respect. Geluk vooral door de behoefte aan Liefde en Waardering. En Voorspoed vooral door de behoeften aan Zekerheid en Veiligheid. Volwaardigheid wordt stevig gevoed met zingeving, Geluk met welstand en Voorspoed met welvaart. Betekenis voor de groei en bloei van de mensheid, de maatschappij als geheel is dus belangrijker dan sociaal en economisch aanzien. De economische wereld is dus veel minder belangrijk dan de sociale wereld. Maatschappelijke ordening dient dan ook de bron te zijn voor de regel- en wetgeving van de economische wereld.

Competitieve wanorde in de economische wereld.

Het aanleggen en handhaven van maatschappelijk geënte regel- en wetgeving is dringend noodzakelijk omdat een primaire eigenschap van de economische verhoudingen door competitie gevormd wordt. En met de, op overwinnen gerichte competitie-energie komt de verdediging van het beleven van zekerheid en veiligheid onmiddellijk in het spel. En met die verdedigingsenergie komt een hoop onvoorspelbaars op het veld. Verdedigingstrategieën hebben namelijk onder andere als kenmerken onmatigheid en ongebreideldheid. De mens waant zich immers nooit voldoende en afdoende veilig en zeker. Het is nooit genoeg! Er moet altijd meer bij! Aan het oprichten van zekerheid- en veiligheidssymbolen is geen enkele grens en er komt nooit eerder een eind aan dan wanneer tot het bewustzijn doordringt dat het allemaal schijnzekerheid en schijnveiligheid is. Tot dat alles verblekende en verzengende moment zet de mens al zijn talent en vaardigheid in om de, als werkelijkheid beleefde omstandigheden tot algemene waarheid op te waarderen. Dat gebeurt vooral door, in de economie zo bewierookte, rationaliseringstheorieën op te zetten en zo overtuigend mogelijk te communiceren. Om de overtuigingskracht van deze informatie zo hoog mogelijk op te voeren, wordt zoveel mogelijk autoriteit aan de boodschappen toegevoegd. Die autoriteit wordt tegenwoordig niet meer ontleend aan algemene menselijke wijsheid. Daar nemen we geen genoegen meer mee. Daarvoor in de plaats hebben we de wetenschap gezet, aangevuld met het commentaar van bekendere medemensen. Die informatie gieten we vervolgens in complexe modellen, voorzien van fraaie statistieken, die we presenteren in flitsende PowerPoint presentaties. Het geheel heeft tot doel om de eigen werkelijkheid van mensen die onder het plaketiket 'deskundige' verscholen zitten, van een certificaat van waarheid te voorzien. Zowel voor de zender zelf als voor de context van ontvangers. Dergelijke communicatie heeft een conditionerend effect, met als gevolg dat een werkelijkheid van een deskundige, gebracht in een autoriteitsmedium, na verloop van enige tijd de status van algemene waarheid verwerft. Vanuit dat perspectief legitimeren we de vervuiling en vernietiging van de sereniteit, de schoonheid, zuiverheid en balans in onze werkomgeving, onze leefomgeving, in ons milieu. Vervuiling en vernietiging die tot uitdrukking komen in de bedenkelijke richting van de menswaardigheidspiraal. Vooral in de economie wordt hiervan veel en schrijnend zichtbaar. Banken vullen hun vermogen door risico's te nemen in spelonken van het economische hooggebergte, terwijl zij helemaal niet ingericht zijn met het doel winstbergen te beklimmen. Als gevolg van hun inhaligheid en onkundigheid in deze tak van sport, betalen ze de betrokken schijnvedettes veel en veel te veel geld, verongelukken uiteraard en brengen daarmee vervolgens het hele financieel-economische systeem aan de rand van de afgrond. Dan worden ze gered met geld van de samenleving en als dank gaan ze zo snel mogelijk op zoek naar het herstel van de terecht verloren, mensenwaardige verworvenheden. Als belangrijkste strategie zetten ze de ontkenning in van hun oerfunctie. Dat oermandaat, dat door de samenleving aan de banken gegeven is, behelst het verschaffen van, deels risicodragend, werk- en groeikapitaal aan bedrijven die hun continuïteit willen schragen met dynamische ontwikkeling. Het gaat natuurlijk niet aan om eerst de boel in het honderd te laten lopen door vervuiling van dat oermandaat. Dan gered te worden door de samenleving die je dat

mandaat gegund heeft. En vervolgens dat oermandaat zodanig te hanteren dat de, voor die samenleving van groot belangzijnde economie opnieuw tot stilstand dreigt te komen. Hoe lang kan die samenleving, en dus de politiek, een dergelijke vervuiling nog aanzien, laat staan tolereren? Vanuit dat perspectief legitimeren we ook de exorbitante honoreringen van mensen die van het spoor van maatschappelijke waardigheid zijn afgeraakt. En daarnaast van omstandigheden in een context/markt gebruikmaken om onbegrijpelijke uitbuitingsproducten te verkopen. Van woekerpolissen, via veel te dure hypotheekproducten en levensverzekeringen naar totaal onbegrijpelijk samengestelde beleggingsproducten/derivaten. Vanuit datzelfde perspectief legitimeren we de, onder de opgesmukte, gelikte dekmantel van headhunting in de markt gezette, handel in menselijke managementwaar waarin alle moraliteit is weggeraakt. Managers bouwen, met onvoldoende geconcentreerde aandacht voor het belang van de ondernemingscontinuïteit, aan de best mogelijke headhunting cv. De managers worden geplaatst en weer benaderd om te worden herplaatst, tegen headhunter fees waarbij de in rekening gebrachte kosten astronomisch afsteken tegen de kwaliteit van de geleverde diensten. Een type graaien dat op geen enkele manier afwijkt van het graaien van hedgefonds en topbestuurders die de sociaalmorele maatstaf uit het oog hebben verloren. Zelfs vanuit dat perspectief legitimeren uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders vooral op basis van, bij voorkeur zeer internationale rapporten van honoreringsdeskundige instituten, dat managers, die hun streven naar zekerheid en veiligheid vertaald hebben naar het dragen van meer dan gemiddelde verantwoordelijkheid in verband met de bijbehorende emolumenten, zichzelf sociaaleconomisch volstrekt disproportioneel honoreren. De rapporten die de bestuurders inzetten om dit verwerpelijke gedrag te sanctioneren, voldoen precies aan het hierboven beschreven karakter van veelal tendentieuze, conditionerende informatievoorziening.

Elke competitie heeft regels nodig

Om de maatschappelijk onaanvaardbare bijverschijnselen van het competitiekarakter van de economische wereld zo veel mogelijk in te perken, dient maatschappelijk geënte wet- en regelgeving de economie te voorzien van de spelregels die in elke andere competitie gerichte activiteitvariant doodgewoon zijn. Een te ver doorslaande politieke pendule van een te ver terugtrekkende overheid en te vergaande deregulering is een heilloze weg. Die brengt de economische wereld tot, ook voor de maatschappelijke verhoudingen gevaarlijke, decadentie. En decadentie staat voor economisch, cultureel en maatschappelijk verval.

Goed huisvaderschap in de economische wereld

Een tweede ontwikkeling die dwingend om maatschappelijke ordening in de economische wereld vraagt, wordt gevormd door de, met de globaliserende competitie direct samenhangende schaalvergroting en de daaruit voortvloeiende verwijdering tussen aandeelhouderschap en bestuur van ondernemingen. De traditionele familieonderneming, waarin eigendom en bestuur in een, meestal strategisch en cultureel homogene, entiteit onlosmakelijk verbonden zijn, verdwijnt steeds meer uit beeld.

De nieuwe eigenaren zijn beleggers met een langere of kortere horizon, die in alle gevallen veel korter is dan in het geval van de authentieke eigenaren het geval zou zijn geweest. De horizon van particuliere en institutionele beleggers kan verschillen van uitvretende hedgefonds tot solide lange termijn financiële partners en alle tussenvormen die zich voor kunnen doen. In de meeste gevallen betreft het een strategisch en cultureel zeer gedifferentieerd gezelschap met totale verschillende eigen waarden, overtuigingen, normen en daaruit voortkomende doelstellingen. Deze nieuwe eigenaarplatformen kunnen in de meeste gevallen niet veel beter dan het inhuren van specialisten voor het bestuur. Dat kunnen

ze niet omdat hun kernintelligentie niets van doen heeft met het degelijke huisvaderschap dat die onderneming op dat moment nodig heeft en omdat zij voortdurend bezig zijn met andere zaken dan het uitvoeren van die sociaaleconomische verantwoordelijkheid voor alle andere stakeholders van het bedrijf. Zij struinen hoofdzakelijk de markt af naar ondernemingen die door verschillende omstandigheden in een zwakkere competitiepositie terecht zijn gekomen. Meestal worden de aandelen voor een appel en een ei gekocht, worden de schuldeisers onder niets ontziende druk gezet om bij de afkoop van die schulden voor nog een appel en een ei genoeg te nemen. Vervolgens volgt vrijwel steeds een plan van herfinanciering dat gekenmerkt wordt door strakke rationalisatie en uitverkoop van het tafelzilver. Direct gevolgd door het uitkeren van zoveel mogelijk dividend om de overnamesom, aangevuld met exorbitant rendement terug te doen vloeien in de zakken van enkele financiële slimmeriken. Er is tot op dat moment nog geen, of vrijwel nog geen enkele, relatie tussen de beloning en de geleverde prestatie. De slimmeriken en het ingehuurde management hebben, voor het voortbestaan van de onderneming nog niets relevants ingebracht. Wel is alles wat geld op kan brengen uit de beurs van de onderneming overgebracht naar de zakken van de nieuwe eigenaren, die er vervolgens naar geloven over kunnen beschikken. Een van de meest verwerpelijke uitwassen van de waan van de dagelijkse politiek die geleid heeft tot een volstrekt gebrek aan menswaardige ordening van het terecht gekozen proces van marktwerking. De maatschappij, in deze vooral vertegenwoordigd door de overheid, meer precies het kabinet en de tweede kamer, staat erbij, registreert en doet vervolgens in optimale hypocrisie niets. Het credo dat daarbij wordt gehanteerd luidt: het is vrije markt economie. Dat is net zoiets als wanneer de FIFA wel een competitie zou organiseren met een wedstrijdprogramma en het menswaardig, ordelijk verloop van die wedstrijden niet zou afdwingen met spelregels. Vervolgens maken de spelers in het veld elkaar af en reageert de FIFA met: 'daar kunnen wij niets aan doen, dat is de Competitie!?!' Zo reageert de FIFA natuurlijk niet. Hoewel, toegegeven, gezien het gedrag van spelers tijdens de laatste WK finale is hier ook een dringende oproep aan de FIFA volstrekt op zijn plaats. Terug naar de maatschappij en dus naar de politiek. Natuurlijk dient de maatschappij, in casu de overheid, de economie te ordenen met behulp van regels en wetten. En natuurlijk betekent dat, dat de overheid bij het handhaven van die regels en wetten kan ingrijpen in de economie. En natuurlijk dient de overheid de dynamiek van de economische sector op de voet te volgen met het systeem van regelgeving. Een vrije markt bestaat namelijk helemaal niet. Elke markt is onderdeel van het maatschappelijk stelsel. Dat onderdeel is ondergeschikt aan het grote geheel. Het is de oertaak van de overheid om de beginselen van menswaardigheid in elk onderdeel, en dus in het maatschappelijk geheel optimaal te borgen.

Joost van Zoelen is internationaal ondernemingsgroeistrategen en grondlegger van de Rebounce® Philosophy. Tevens CEO van de Central Park Groep, waarin de volgende specialisaties zijn opgenomen: Manton (ondernemingsstrategie), Synergie (identiteit/merkstrategie) en Brand Republic (commerciële communicatie)